

Boven: Gladde slang © Yves Adams
Onder: Dopheide © Wim Dirckx

Boomleeuwerik © Wim Dirckx

Het stuift weer **in de heide**

Urenlang wandelen, vogels kijken, of gewoon uitwaaien. Elke dag is de perfecte dag om de Kalmthoutse Heide en Stappersven te bezoeken. Sinds kort heeft het gebied een nieuwe troef. De duinen zijn opnieuw aan het stuiven. Met dank aan wind, regen en een ambitieus herstelproject.

Tekst: Joris Gansemans

De zon staat hoog aan de hemel wanneer ik de trein afstap in station 'Heide'. Ik klap de plooi-fiets open en vertrek. Vanuit de vennen waait een frizure moerasgeur me tegemoet.

De tocht brengt me naar het Stappersven. Dat maakt samen met de Kalmthoutse Heide en een aantal

natuurgebieden in Nederland deel uit van het Grenspark De Zoom/Kalmthoutse Heide. Natuurpunt, ANB, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten en private eigenaars werken hier samen aan één groot natuurpark van in totaal meer dan 6000 hectare.

Ik heb een afspraak met René Peeters, vrijwilliger bij Natuurpunt Noorderkem-

pen en één van de drijvende krachten achter het beheer van het Stappersven.

Van 0 naar 362 in 10 seconden

"Ik herinner me die dag in 2009 als gisteren. We kregen een telefoontje van Willy Ibens, toen directeur bij Natuur-

© Wim Dirckx

punt. ‘Mannen, zei hij. We hebben hier een prachtaankoop kunnen doen: 362 hectare van het Stappersven, de Nol en Boterbergen.’ Dat was wel even slikken. Met de lokale afdeling beheerden we een breed karrenspoor in Essen en wat andere gebieden. Allemaal erg kleinschalig. Maar plots moesten we met een handvol vrijwilligers het beheer organiseren van een gebied van honderden hectares. Hoe pak je dat aan? Onder leiding van Igor Vandamme hebben we met het beheerteam de mouwen opgestroopt en zijn aan de slag gegaan, samen met de arbeiders van Natuurpunt en later met steun van het LIFE-fonds.”

Nu, nog geen zeven jaar later, is het resultaat verbluffend. Het uitgestrekte gebied is opengesteld voor wandelaars en

ruiters. Grote stukken bos die waren overwoekerd met Amerikaanse vogelkers en rododendron zijn hersteld. Tot zover het oog kan reiken zie je heide, vennen en bossen. Gladde slang, adders, levendbarende hagedissen, heikkickers - de plek is een hotspot voor reptielen en amfibieën die je haast nergens meer in Vlaanderen aantreft. Tientallen soorten vogels, vlinders en libellen vliegen door het gebied. De heide bruist van het leven.

De Grote Brand

Het voorjaar was droog en warm geweest. De brandtoren was bezet, en de alarmfase was oranje. Iedereen was alert. Op 25 mei 2011 rond 12 uur signaleerden schoolkinderen rond het ven ‘de Putse Moer’ rookwolken.

Onverwacht draaide de wind en joeg het vuur over de heide.

“Ik heb het vuur letterlijk zien overspringen van de bomen aan de ene kant van de straat naar de andere kant. Die verwoestende kracht, dat vergeet ik nooit meer,” zegt René. Uiteindelijk gingen niet minder dan 450 hectare heide in vlammen op.

Nu, vijf jaar later, draagt de heide nog steeds de littekens. Afgebrande boomstronken staan nog her en der verspreid. Langs het Stappersven is de heide nog niet helemaal teruggekeerd, al steken heidestruiken voorzichtig opnieuw de kop op.

“De heide is de laatste jaren kwetsbaarder geworden voor brand”, zegt René.

“Door de stikstofvervuiling worden de heideplanten verdrongen door het pijpenstrootje. Dat gras vormt een kurkdroge laag met stro. Een achteloos weggegooid sigaret is al voldoende.

Toch toont de natuur een grote veerkracht. De Kalmthoutse Heide en Stappersven zijn het kerngebied voor de gladde slang in Vlaanderen. Na de brand werd gevreesd dat de soort een zware klap had gekregen. Heel wat slangen kwamen om in het vuur. Maar de populatie op de heide wordt nu weer op enkele honderden exemplaren geschat.

Ook de vogels doen het onverwacht goed. Een typische heidesoort als de boomleeuwerik is fors toegenomen. Dat kwam niet geheel onverwacht. De brand creëerde prima omstandigheden. Boomleeuweriken hebben baat bij kale, zandige plekken in de buurt van een bosrand.

Duinen in de Kempen

Een reusachtige tractor rijdt voorbij met een grote lading zand. Die is afkomstig van de graafwerken aan de Nolse Duinen. Begin 20ste eeuw liep er een uitgestrekte duinengordel door de Kalmthoutse Heide. De grond zelf was niets waard en om er toch iets aan te verdienen, legden de eigenaars dennenplantages aan. Zo begonnen de grove den en de Amerikaanse vogelkers aan hun veroveringstocht. De landduinen geraakten uiteindelijk overwoekerd of werden afgegraven. Dankzij subsidies van de Europese Commissie via het LIFE Helvex-project, wordt het landschap nu hersteld.

Aan het Stappersven is de eerste fase van de werken nu al afgewerkt. Door het kappen van de bomen en het afgraven van de humuslaag is een deel van de oorspronkelijke Nolse Duinen terug aan de oppervlakte komen liggen. René wijst naar het westen. “Als alle werken in 2019 afgerond zullen zijn, ontstaat een weidse, open vlakte van in Nederland tot aan de Nolse Duinen.” Wind en regen zullen ervoor zorgen dat de duinen opnieuw tot leven gaan komen. Het zand zal weer gaan stuiven.

De natuurherstelwerken leiden in de eerste plaats tot duinherstel en meer natuur in het Stappersven en de Nolse Duinen. Maar ze zorgen er ook voor dat er meer water in de grond dringt en op die manier het grondwaterpeil opnieuw aanvult. Dat is ook de reden waarom de Coca-Cola Foundation een gift heeft gedaan van 280.000 euro voor de werken. De frisdrankenproducent heeft er zich toe geëngageerd om in de toekomst 'waterneutraal' te werken. Daartoe worden zogenaamde watercompensatieprojecten opgezet. Het heideherstel is er daar één van.